

Geld ophalen bij leden

Dit memo schetst de belangrijkste zaken waarmee een burgercoöperatie rekening moet houden als zij 'geld ophaalt' bij haar leden. Daarmee wordt bedoeld op financiële ledenparticipatie, ongeacht de vorm ervan. In dit memo wordt dat aangeduid met het woord 'participatie'. Het kan daarbij gaan om zowel eigen als vreemd vermogen, en om verhandelbare en niet verhandelbare participaties. De houder van een participatie is een participant.

In dit memo wordt verwezen naar modelstatuten en voorbeeldvoorwaarden. Het gaat daarbij om twee verschillende statuten-sets: het Projectmodel en het Groeimodel. Bij het Projectmodel hoort een ledenovereenkomst. In samenhang met het Groeimodel worden verschillende voorbeeldvoorwaarden aangereikt. Het gaat om drie typen:

- a) Participaties in de vorm van eigen vermogen.
- b) Participaties in de vorm van vreemd vermogen, specifiek gericht op SCE-projecten.
- c) Symbolische participatie ten behoeve van de SCE.

Onder SCE is hierbij te verstaan: de [Subsidieregeling Coöperatieve Energieopwekking](#).¹

De modelstatuten en de voorbeeldvoorwaarden staan op de website van Energie Samen. Dit memo bevat algemene toelichtingen op die modelstatuten en voorbeeldvoorwaarden.

Aanbieding van participaties dient vergezeld te gaan van een informatiedocument. Op de website van Energie Samen staat een beschrijving van wat daar minimaal in moet staan.

Dit memo bestaat uit de volgende zes hoofdstukken.

1. Hoofdlijnen
2. Modelstatuten
3. Vreemd of eigen vermogen
4. Aanbieding van participaties
5. Eisen van de bank
6. De SCE

---

¹ Zie: <https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/sce>

Hoofdstuk 1 - Hoofdpijnen

Wanneer een coöperatie geld ophaalt bij haar leden, zal ze daar een bepaalde vorm aan moeten geven. Daarbij moet rekening worden gehouden met de concrete omstandigheden en wettelijke beperkingen. Met name moet worden gelet op:

- 1) de statuten van de coöperatie
- 2) de balans van de coöperatie
- 3) het financieel toezicht
- 4) fiscale aspecten
- 5) eisen van de bank
- 6) aantrekkelijkheid van het aanbod

Deze onderwerpen worden in dit inleidende hoofdstuk kort geïntroduceerd. In verdere hoofdstukken wordt er dieper op in gegaan.

1.1 Statuten van de coöperatie (1)

De statuten kunnen kaders bevatten voor de vormgeving van ledenparticipatie. Het is van belang om consistent op die kaders voort te bouwen. Voorkomen moet worden dat de voorwaarden van de participaties strijdig zijn met de statutaire kaders, of dat die kaders ongewenste gevolgen hebben voor de participaties. Er moet dus altijd worden nagegaan welke kaders de statuten al verschaffen, en hoe deze zich verhouden tot de beoogde participaties. Voor bestaande coöperaties zijn er twee alternatieven, namelijk:

- a) de participaties ontwerpen in overeenstemming met de statuten; of
- b) de statuten wijzigen om ze in overeenstemming te brengen met de gewenste participaties.

Bij dit memo horen twee modellen voor coöperatie-statuten: het Projectmodel en het Groeimodel. Deze modellen kunnen worden gebruikt door nieuw op te richten coöperaties. Ze kunnen ook dienen als voorbeeld voor bestaande coöperaties die hun statuten willen wijzigen.

1.2 Balans van de coöperatie (2)

Met 'balans' wordt hier bedoeld op het vermogen van de coöperatie, opgedeeld over haar bezittingen (activa) en verplichtingen (passiva). De samenstelling van de balans kan bepalend zijn voor de vormgeving van de participaties. Dit heeft vooral te maken met aspecten van het financieel toezicht (3) en eisen van de bank (5). Voor het financieel toezicht is het bijvoorbeeld van belang of de coöperatie zelf krediet verstrekt, of overwegend beleggingen op haar balans heeft. Voor de bank is het bijvoorbeeld van belang om te weten of de coöperatie schulden heeft, en welke bezittingen ze heeft, waarop de bank zich mogelijk kan verhalen.

1.3 Het financieel toezicht (3)

Het financieel toezicht betreft de wettelijke kaders voor het ophalen van geld bij de leden. Deze kaders bestaan uit verboden ('Wft-verboden'), die bepalen wat niet mag, aangevuld met instructies die aangeven onder welke voorwaarden die activiteit dan weer wel mag worden uitgevoerd.

De belangrijkste Wft-verboden waarmee bij de vormgeving van participaties rekening moet worden gehouden zijn de volgende:

- a) Verbod op uitoefening van het bedrijf van bank ([artikel 2:11 Wft](#)).
- b) Verbod op aantrekking (van het publiek) van opvorderbaar geld ([artikel 3:5 Wft](#)).
- c) Verbod om een beleggingsinstelling te beheren of rechten van deelname in een beleggingsinstelling aan te bieden ([artikel 2:65 Wft](#)).

Deze verboden worden in verdere hoofdstukken nader toegelicht. Ze draaien om drie kernbegrippen: bank, beleggingsinstelling en opvorderbaar geld. Verder is relevant dat de leden van een burgercoöperatie doorgaans kwalificeren als 'het publiek' in de zin van het financieel toezicht.²

1.4 Fiscale aspecten (4)

Afhankelijk van de vorm worden participaties fiscaal verschillend behandeld. Deze verschillende behandeling betreft de aftrekbaarheid van uitgekeerde rente en eventuele verliezen op de participaties. De hoofdregel is dat rente en verliezen op vreemd vermogen aftrekbaar zijn, en op eigen vermogen niet.³ Voor coöperaties geldt bovendien dat rente op inleggeden niet aftrekbaar is.

Als aftrekbaarheid van uitgekeerde rente gewenst is, dan stelt dat eisen aan de wijze waarop de participaties worden vormgegeven. De 'obligatievoorwaarden voor SCE-projecten' zijn (ons inziens) een voorbeeld van aftrekbaar rente. Onder de 'voorbeeldvoorwaarden voor kapitaalleg' is de rente daarentegen niet aftrekbaar.

---

² Burgercoöperaties hebben doorgaans een lage toetredingsdrempel. Dat volgt ook uit het coöperatieve principe van 'open lidmaatschap'. Een gevolg hiervan is dat de coöperatie de verboden uit het financieel toezicht veelvuldig op haar pad vindt. Deze hebben namelijk vaak betrekking op 'het publiek', waarbij het dan bijvoorbeeld gaat om het aanbieden van effecten aan 'het publiek' of het aantrekken van gelden van 'het publiek'. Ook als de coöperatie zich bij geldaantrekking op de eigen leden richt, zal meestal sprake zijn van aantrekking van (of aanbidding aan) 'het publiek', waardoor belangrijke financiële verboden van toepassing zijn.

³ Op vreemd vermogen betaalde rente is in principe aftrekbaar van de winst van de geldnemer. Verlies op verstrekt vreemd vermogen is in principe aftrekbaar van de winst van de geldgever.

1.5 Eisen van de bank (5)

Eisen van de bank spelen tegenwoordig al een rol als de coöperatie een bankrekening wil hebben. Dat komt doordat banken hun klanten periodiek moeten doorlichten. Wanneer er bovendien krediet wordt gevraagd, nemen de eisen van de bank verder toe. Deze wil dan zekerheid om zich op de bezittingen van de coöperatie te kunnen verhalen. Bovendien wil ze niet te maken hebben met andere schuldeisers van de coöperatie, waaronder eventueel participerende leden. De vormgeving van de participaties moet dan zodanig zijn dat de bank er geen hinder en risico door ondervindt. De situatie moet bovendien overzichtelijk zijn voor de bank. Onoverzichtelijke situaties worden door een bank niet of alleen tegen hoge kosten gefinancierd.

1.6 Aantrekkelijkheid van het aanbod (6)

Uiteindelijk moet er een product uit de bus komen dat de leden graag afnemen. Het dient begrijpelijk en voldoende aantrekkelijk te zijn, zodat de coöperatie de gewenste financiering ook weet aan te trekken. Tegelijkertijd moet de coöperatie haar maatschappelijke doel ook in de gaten houden. Dat doel is meestal niet om voor haar leden de grootst mogelijke financiële winst te genereren, maar bijvoorbeeld om de leefomgeving te verbeteren, en te zorgen voor een gebalanceerde duurzame energievoorziening in het werkgebied van de coöperatie.

1.7 Aanbieding van participaties

Wanneer de vorm van de participaties is gekozen moet het aanbod concreet worden gemaakt. Dit vergt uitwerking in voorwaarden en opstelling van een informatiedocument. De coöperatie moet alle essentiële informatie verstrekken die een belangstellende nodig heeft om goed geïnformeerd beleggings-besluit te kunnen nemen. Deze informatie moet makkelijk te analyseren, bondig en begrijpelijk zijn.

1.8 Informatiedocument

De minimale inhoud van het informatiedocument staat [hier](#) beschreven. Bij aanbiedingen met een totale tegenwaarde tot 1 miljoen euro op jaarbasis is het informatiedocument vormvrij. Vanaf 1 miljoen euro moet gebruik worden gemaakt van een wettelijk voorgeschreven model.⁴ Dit kan eventueel als bijlage worden gevoegd bij een informatiedocument naar eigen smaak. Bij aanbiedingen met een totale tegenwaarde van 5 miljoen euro of meer zal een door de AFM goedgekeurd prospectus moeten worden opgesteld, conform de prospectusverordening.

---

⁴ Dit wettelijk voorgeschreven model ligt ten grondslag aan het 'AFM informatiedocument', dat kan worden gedownload van de website van de AFM (['informatiedocument'](#)).

Hoofdstuk 2 - Modelstatuten

Energie Samen stelt twee verschillende statuten-sets beschikbaar. Deze kunnen worden gebruikt voor nieuw op te richten coöperaties. Ook kunnen ze bestaande coöperaties dienen als voorbeeld voor eventuele statutenwijziging. De twee modellen verschillen wezenlijk van aard. Het ene model ('**Projectmodel**') is geschikt voor coöperaties die enkele energieprojecten willen doen en het rendement ervan volledig willen uitkeren aan de leden. Het andere model ('**Groeimodel**') is geschikt voor coöperaties die een maatschappelijk doel voor ogen hebben, en die coöperatief vermogen willen opbouwen om dat doel duurzaam te realiseren.

2.1 Projectmodel

Het Projectmodel veronderstelt dat de coöperatie een of enkele projecten doet, waarvan de opbrengst volledig wordt uitgekeerd aan de leden die erin deelnemen. Deze projecten zijn niet instrumenteel om een meeromvattend langetermijndoel te bereiken. Ze zijn het coöperatiedoel op zich. De statuten domineren de aard van de hiertoe uit te geven participaties ('certificaten'). Het gaat om eigen vermogen en de certificaathouders zijn gerechtigd tot de gehele winst van het onderhavige project. Het Projectmodel sluit overigens niet uit dat de coöperatie naast 'certificaten' ook obligaties uitgeeft, ter financiering van haar projecten met vreemd vermogen.

Het Projectmodel behoort tot de dienstverlening van de [Coöperatie expert](#). Voor toelichting op en gebruik van dit model wordt verwezen naar de Coöperatie expert. Dit memo concentreert zich op het Groeimodel.

2.2 Groeimodel

Het Groeimodel veronderstelt dat de coöperatie meermaals bij haar leden geld ophaalt, om verschillende redenen (projecten) en onder verschillende voorwaarden. Die voorwaarde kunnen betrekking hebben op het project waarvoor de participaties worden uitgegeven, bijvoorbeeld een bepaald zonnedak of een bepaalde windmolen. Rendement en terugbetaling kunnen dan afhankelijk zijn van de resultaten die met dat zonnedak of die windmolen worden behaald. Dat hoeft echter niet. Het Groeimodel kan ook worden gebruikt door coöperaties die participaties willen uitgeven die niet zijn gekoppeld aan een specifiek project.

Dit model is geschikt voor coöperaties bij wie het maatschappelijke bedrijfsdoel voorop staat. Het gaat er dan niet om, om aan de participanten zo veel mogelijk rendement uit te keren. Het gaat erom om coöperatief vermogen op te bouwen om het maatschappelijke doel van de coöperatie te realiseren. Er wordt dus verder gekeken dan een of enkele zonnedaken of windmolens. De coöperatie streeft naar een groter blijvend doel, zoals de realisatie en instandhouding van een gebalanceerde duurzame energievoorziening in het werkgebied van de coöperatie.

2.3 Uitgifte en overdracht van participaties

Het Groeimodel geeft regels voor de uitgifte en overdracht van participaties. De inhoud van de participaties (waar ze recht op geven) wordt niet in de statuten geregeld. Daar moet vorm aan worden gegeven in de participatievoorwaarden en/of in het participatiereglement.

Het Groeimodel veronderstelt dat participaties uitsluitend worden uitgegeven aan leden. Ook kunnen ze uitsluitend aan leden worden overgedragen. Je moet dus lid zijn om participaties te kunnen verkrijgen (behoudens verkrijging door vererving, boedelmenging of fusie). Eindiging van het lidmaatschap heeft in principe geen gevolgen voor de participaties. Die lopen dan onveranderd door, tenzij de voorwaarden anders bepalen.⁵

Participaties kunnen (bij uitgifte) echter ook aan andere belangstellenden (niet-leden) worden aangeboden. Deze dienen dan tegelijk met de inschrijving het lidmaatschap aan te vragen.

2.4 Geen ledenrekening

Bij coöperaties wordt vaak gewerkt met een ledenrekening, die per lid wordt bijgehouden. Hierop wordt de inleg van een lid bijgeschreven. Eventueel niet uitgekeerde winst, waar het lid recht op heeft, wordt ook op de ledenrekening bijgeschreven. Als het lidmaatschap eindigt wordt het saldo in principe uitgekeerd, of omgezet in een op termijn af te betalen schuld. Het lidmaatschap en het financiële belang in de coöperatie zijn dan aan elkaar gekoppeld. Eindiging van het lidmaatschap heeft dan financiële gevolgen voor de coöperatie.

In het Groeimodel wordt hier bewust van afgeweken. Dit voorkomt financiële problemen als veel leden hun lidmaatschap opzeggen. Bovendien sluit het beter aan op de praktijk. Burgercoöperaties regelen hun participaties veelal per uitgifte en via specifieke voorwaarden. Een statutair stelsel voor ledenrekeningen wil die voorwaarden dan nogal eens doorkruisen, wat de situatie onoverzichtelijk maakt en rechtsonzekerheid geeft. Zodoende is het voor burgercoöperaties vaak beter om geen stelsel voor ledenrekeningen in de statuten op te nemen.

---

⁵ Als de participaties bij eindiging van het lidmaatschap onveranderd doorlopen, heeft opzegging van het lidmaatschap geen financiële gevolgen voor de coöperatie. Er hoeft dan geen afrekening plaats te vinden tussen het vertrekkende lid en de coöperatie. Dit wijkt af van de traditionele coöperatie, die veelal juist wel voorziet in afrekening bij eindiging van het lidmaatschap. Dit gebeurt dan bijvoorbeeld op basis van een statutaire persoonlijke ledenrekening. Sommige coöperaties met zo'n ledenrekening proberen afrekening bij eindiging van het lidmaatschap te voorkomen door het lidmaatschap verplicht te stellen. Dat is echter in strijd met de vrijheid van vereniging. Die vrijheid brengt onder andere met zich mee dat het lidmaatschap ook kan worden opgezegd, en dat hiervoor geen onredelijke belemmeringen mogen worden opgeworpen. Een onredelijke belemmering is bijvoorbeeld verlies van alle aanspraken ingevolge de participaties, zonder passende vergoeding. In het Groeimodel wordt dit alles voorkomen door voor de participaties geen consequenties te verbinden aan eindiging van het lidmaatschap.

2.5 Kenmerken van het Groeimodel

Door afwezigheid van een ledenrekening heeft het Groeimodel de volgende kenmerken, waarmee het zich onderscheidt van de traditionele coöperaties.

- a) Het lidmaatschap is intentioneel. Om lid te worden is het niet noodzakelijk om financieel te participeren.⁶ Financiële participatie is vrijwillig en kan per keer worden overwogen.
- b) Participaties staan los van het lidmaatschap. Weliswaar moet je lid zijn om participaties te kunnen verkrijgen. Maar als het lidmaatschap van een participant eindigt, brengt dat geen verandering in diens rechten als participant.
- c) Participaties zijn contractueel van aard. Ze worden vooral beheerst door voorwaarden in plaats van de statuten. De voorwaarden van verschillende uitgiften kunnen sterk verschillen.
- d) Het lidmaatschap is geen financieel product. De participaties zijn dat wel. Aanbieding van het lidmaatschap is niet relevant voor het financieel toezicht. Aanbieding van participaties is dat wel.
- e) De coöperatie werkt toe naar opbouw van eigen coöperatief vermogen. De leden hebben geen aanspraak op dat vermogen als waren ze aandeelhouder.

2.6 Mogelijk wel een projectrekening

Het Groeimodel voorziet in de mogelijkheid om per project (waarvoor participaties zijn uitgegeven) een projectrekening bij te houden. Hierop worden bedragen geboekt waarop participanten recht hebben, maar die desondanks toch niet zijn uitgekeerd. Dat kan verschillende redenen hebben, waaronder de volgende.

- a) De coöperatie heeft het geld niet omdat ze andere investeringen heeft gedaan.
- b) De coöperatie mag het (voorlopig) niet uitkeren omdat de bank vindt dat de coöperatie anders onvoldoende buffers overhoudt om haar verplichtingen aan de bank netjes te voldoen.

De projectrekening kanaliseert situaties waarbij de participanten langer op hun geld moeten wachten, door onvoorziene omstandigheden of bijvoorbeeld omdat andere projecten of financiers voorrang krijgen. Het oplopende belang van de betrokken participanten wordt daarbij inzichtelijk gemaakt, en krijgt daarbij een specifieke rangorde, voor het geval de coöperatie failliet gaat.

---

⁶ Hierin zijn het Projectmodel en Groeimodel tegengesteld aan elkaar. Het Projectmodel veronderstelt dat alle leden financieel deelnemen in ten minste één project. Desondanks werkt het Projectmodel ook niet met een ledenrekening, maar met 'certificaten'. Dat komt de verhandelbaarheid ten goede.

De projectrekening legt geen relatie met individuele leden (zoals bij de ledenrekening). Hij is gerelateerd aan een bepaalde participatie, met bijbehorende participatievoorwaarden. Gebruik van de projectrekening volgt dan ook niet uit de statuten, maar uit de participatievoorwaarden.

2.7 Projectreserve

Naast en in samenhang met de projectrekening voorziet het Groeimodel ook in eventueel te voeden projectreserves. Deze verschaffen de coöperatie de mogelijkheid om buffers op te bouwen uit gelden die eigenlijk aan de participanten toe komen. Dit kan van belang zijn om de kans te verkleinen dat risico's van het ene project drukken op andere projecten van de coöperatie. Ook hier zijn het de participatievoorwaarden die bepalen of er al dan niet met een projectreserve wordt gewerkt.

2.8 Wijk- of duurzaamheidsfonds

Het Groeimodel voorziet in de mogelijkheid om bestemmingsreserves op te bouwen, waarvan de besteding via speciale procedures verloopt. Het kan dan bijvoorbeeld gaan om een wijkfonds, waarvan de besteding via een aparte commissie verloopt.

2.9 Coöperatief vermogen

In het Groeimodel staat het belang van de coöperatie voorop. Dit komt met name tot uiting doordat winst in principe wordt gereserveerd voor de groei en continuïteit van het bedrijf dat de coöperatie uitoefent. De coöperatie is bovendien niet bevoegd tot uitkering van winst of reserves aan de leden. Uitgezonderd hiervan zijn terugbetalingen en andere uitkeringen uit de behaalde winst waartoe de coöperatie zich ingevolge de uitgifte van participaties heeft verplicht. Dit onderstreept dat het rendement op participaties volgt uit de voorwaarden, en niet uit de statuten. Het Projectmodel en het Groeimodel zijn in dit opzicht tegengesteld aan elkaar.

2.10 Winst of obligatie

Merk op dat de statuten zich concentreren op winstuitkeringen. De participatievoorwaarden kunnen echter ook in andere rechten voorzien, zoals een verplichting tot terugbetaling die los staat van winst. Een voorbeeld hiervan is een obligatie. Onder zowel het Projectmodel als het Groeimodel kunnen obligaties worden uitgegeven. De verplichtingen ingevolge een obligatie (rente en terugbetaling) hebben in principe een hogere rang dan winstuitkering, en gaan vooraf aan winstuitkering. Een obligatie is geheel contractueel, en wordt in principe niet beïnvloed door de statutaire winstregeling.

In het Groeimodel zijn de statuten voor obligaties nog wel van belang vanwege de voorschriften voor uitgifte, aanbieding en overdracht van participaties.⁷

---

⁷ In het Groeimodel betreft een participatie een financiële deelname in de coöperatie, ongeacht de kwalificatie ervan als vreemd of eigen vermogen van de coöperatie, en ongeacht of deze persoonlijk of verhandelbaar is.

Hoofdstuk 3 - Vreemd of eigen vermogen

Bij de vormgeving van participaties zijn er in hoofdzaak twee smaken: het betreft vreemd vermogen of eigen vermogen. Het verschil zit in de terugbetaalverplichting. Eigen vermogen *kan* (ooit) worden terugbetaald. Vreemd vermogen *moet* (ooit) worden terugbetaald; het is geleend. Een aandeel is exemplarisch voor eigen vermogen. Een obligatie is een voorbeeld van vreemd vermogen.

In de praktijk zijn er allerlei varianten te verzinnen op een terugbetaalverplichting. Hierdoor is het niet altijd direct duidelijk of sprake is van vreemd of eigen vermogen. Bij kwalificatie van het vermogen moet worden gekeken naar de feitelijke situatie. Geld dat pas over 50 jaar moet worden terugbetaald wordt, ondanks de formele terugbetaalplicht, gezien als eigen vermogen. De terugbetaalverplichting zal immers niet als een last worden ervaren daar deze zo ver in de toekomst ligt.

3.1 Kwalificatie van het vermogen

De kwalificatie van het vermogen heeft fiscale gevolgen. Voor een goed beeld van de financiële situatie van de coöperatie is het van belang om die kwalificatie, en de consequenties ervan, in beeld te hebben voordat de participaties worden aangeboden. Deze kwalificatie moet dus eenduidig worden bepaald. Dat is ook van belang voor het financieel toezicht. Belangrijke Wft-verboden hangen namelijk samen met de vraag of sprake is van vreemd vermogen. Voor het financieel toezicht spreekt men dan van 'opvorderbaar geld'. Opvorderbaar geld behoort (in het algemeen) tot het vreemd vermogen. Als het niet opvorderbaar is zal (in het algemeen) sprake zijn van eigen vermogen.⁸

Als sprake is van opvorderbaar geld dan hebben we te maken met twee van de hiervoor genoemde Wft-verboden:

- a) uitoefening van het bedrijf van bank ([artikel 2:11 Wft](#)).
- b) aantrekken/beschikbaar hebben van opvorderbaar geld ([artikel 3:5 Wft](#)).

3.2 Bedrijf van bank

Uitoefening van het bedrijf van bank bestaat uit twee componenten: 1) een bank heeft opvorderbaar geld van het publiek, en 2) ze verleent krediet (voor eigen rekening). De combinatie van die twee componenten constitueert een bank.

---

⁸ Tussenplaatsing van 'in het algemeen' is hier gedaan omdat de financiële en fiscale begripsvorming niet 100% hoeft samen te vallen. Vreemd en eigen vermogen zijn fiscaal-boekhoudkundige termen. Opvorderbaar geld is een toezichtrechtelijke term.

Als een coöperatie opvorderbaar geld heeft van haar leden dan mag ze in principe geen krediet verlenen. Als ze dat wel doet is ze een bank.⁹ Hier is de balans van de coöperatie van belang. Daaruit zal namelijk blijken of ze opvorderbaar geld van haar leden beschikbaar heeft en krediet verleent.

Een veel voorkomende vorm van kredietverlening is verstrekking van een aandeelhouderslening aan een dochter- of groepsmaatschappij. Dit mag de coöperatie niet combineren met het beschikbaar hebben van opvorderbaar geld (vreemd vermogen) van haar leden.¹⁰ Als de coöperatie een aandeelhouderslening wil verstrekken aan een dochtermaatschappij, dan mag ze dus geen geld van haar leden lenen. Ze kan dan alleen eigen vermogen bij haar leden ophalen.

3.3 Opvorderbaar geld (vreemd vermogen)

Het aantrekken of beschikbaar hebben van opvorderbaar geld (van het publiek) is verboden.¹¹ Het is echter wel toegestaan als de gelden beschikbaar zijn gekomen:

- a) door uitgifte van effecten, in overeenstemming met de prospectusverordening; of
- b) door tussenkomst van een erkend crowdfundingplatform (hierna: '**Publiekslening**').

Aantrekken van opvorderbaar geld is, simpel gezegd, geld lenen. Een coöperatie mag in principe dus geen geld lenen van 'het publiek'. Bij burgercoöperaties moeten we ervan uitgaan dat geld lenen van de leden, hetzelfde is als 'aantrekken van opvorderbaar geld van het publiek'. Dat komt doordat de toetredingsdrempel voor het lidmaatschap laag is.¹² Lenen van de leden kan alleen in de vorm van effecten (obligaties) of een Publiekslening.

---

⁹ De verbodsbepaling betreft de uitoefening van het bedrijf van bank. Kredietverlening (voor eigen rekening) is één van de kenmerken van het bankbedrijf. Het gaat daarbij om het verstrekken van nominaal opvorderbare gelden aan een ander, met het doel daarmee op geld waardeerbare voordelen te krijgen ([website DNB](#), Definitie bank). Renteloze kredietverlening kan dus wel geoorloofd zijn, in combinatie met geld lenen van de leden. Datzelfde geldt voor het verstrekken van (rentedragende) voorschotten voor niet-financiële bedrijfsactiviteiten, zoals de ontwikkeling van een windpark, waarbij die voorschotten worden kwijtgescholden als de ontwikkeling strandt.

¹⁰ De onderhavige Wft-verboden verwijzen niet naar de leden van een coöperatie maar naar 'het publiek'. Bij burgercoöperaties moeten we er echter van uitgaan dat dit op hetzelfde neer komt daar de toetredingsdrempel voor het lidmaatschap laag is.

¹¹ Het onderhavige Wft verbod betreft zowel het aantrekken als het ter beschikking hebben en het verkrijgen van opvorderbaar geld. Het verbod is dus niet alleen van belang op het moment waarop de lening wordt aangegaan, maar ook zolang deze bestaat en dus nog niet geheel is terugbetaald.

¹² Als de coöperatie een 'besloten kring' vormt kan dat anders zijn. De aanwezigheid van een besloten kring wordt echter niet snel aangenomen. Zie daarover de website van De Nederlandsche Bank: '[definitie bank](#)'.

3.4 Publiekslening

Geld lenen van het publiek is wel toegestaan als dat gebeurt via een erkend crowdfundingplatform. Daarvoor bestaan thans twee regelingen naast elkaar: een Nederlandse en de Europese. De Nederlandse regeling wordt uitgefaseerd, en staat bekend als de publiekslening.¹³ De Europese regeling volgt uit de crowdfundingverordening.¹⁴ De Nederlandse regeling kent een plafond van 2,5 miljoen euro per jaar. In de Europese regeling is dat verhoogd naar 5 miljoen.

Onder de Nederlandse regeling kunnen leningen worden aangegaan voor een specifiek bestedingsdoel dat voorafgaand aan het publiek is medegedeeld. Onder de Europese regeling is de scope beperkt tot financiering van bedrijfsactiviteiten. Voor coöperaties maakt dat geen verschil, daar ze een bedrijf uitoefenen.

De Europese regeling definieert wat onder een lening moet worden verstaan. Het gaat om: *'een overeenkomst waarbij een belegger gedurende een overeengekomen termijn een overeengekomen geldbedrag ter beschikking stelt aan een projecteigenaar en waarbij de projecteigenaar een onvoorwaardelijke verplichting aangaat om dat bedrag samen met de opgebouwde rente volgens het termijnbetalingsschema aan de belegger terug te betalen'*. Deze definitie laat weinig ruimte voor flexibiliteit ten aanzien van de looptijd, de terugbetaling en het betalingsschema. Dat kan voor coöperaties bezwaarlijk zijn, daar deze veelal juist wel flexibiliteit inbouwen ten aanzien van de looptijd en het betalingsschema.

De Nederlandse regeling gaat gepaard met een ontheffing (van het verbod op bemiddeling bij aantrekking van opvorderbaar geld). De Europese regeling is gebaseerd op een vergunningsplicht voor crowdfundingdienstverleners.

Of de Nederlandse of de Europese regeling van toepassing is, hangt af van het crowdfundingplatform. De Nederlandse regeling is van toepassing als dat platform werkt onder een ontheffing (van het verbod op bemiddeling bij aantrekking van opvorderbaar geld). De Europese regeling is van toepassing als het werkt onder een vergunning voor crowdfunding.

In dit memo worden beide varianten gezamenlijk aangeduid met het woord 'Publiekslening', voor zover het gaat om een lening, aangetrokken van het publiek, die niet de vorm heeft van een effect. Een coöperatie kan een dergelijke lening niet zelfstandig van haar leden (en andere belangstellenden) aantrekken. Ze kan dat alleen via een erkend crowdfundingplatform.

---

¹³ Het is de bedoeling dat de Nederlandse regeling van de publiekslening op 11 november 2022 vervalt, met mogelijke uitloop tot 11 november 2023. Of 11 november 2022 gehaald wordt is afhankelijk van het tempo waarin aan crowdfundingdienstverleners een crowdfundingvergunning verkrijgen.

¹⁴ Verordening betreffende Europese crowdfundingdienstverleners voor bedrijven: [EU/2020/1503](#). Zie voor implementatie van de Europese regeling en de uitfasering van de Nederlandse: [Staatscourant 2021 nr. 48097](#).

Aantrekking van leningen door aanbidding van effecten ('obligaties') kan een coöperatie wel zelf doen. Ook kan ze geld lenen wanneer dat aanbod (verzoek) niet is gericht op de leden, maar op een enkel lid. Er is dan namelijk geen sprake van aantrekking van het publiek. Datzelfde is het geval als ze geld leent van een bank.

De Publiekslening wordt in dit memo niet verder uitgediept. Het betreft namelijk een dienstverlening van crowdfundplatformen die het aantrekken van dergelijke leningen mogelijk maken. Die platformen zullen daarbij hun eigen standaarden hanteren en voorwaarden stellen (overeenkomstig hun ontheffing of vergunning). Wie een Publiekslening wil aantrekken, moet zich wenden tot een platform dat dat aanbiedt, en nagaan of de vorm waarin dat gebeurt bij de coöperatie past.

3.5 Effecten (aandelen en obligaties)

Een coöperatie kan zelfstandig geld van haar leden lenen door effecten uit te geven. Bij effecten moet worden gedacht aan aandelen en obligaties. Aandelen betreffen eigen vermogen en obligaties vreemd vermogen. Kenmerkend voor effecten is dat ze gestandaardiseerd zijn en verhandelbaar. Het aanbieden van effecten is in principe onderworpen aan de prospectusverordening. Deze bevat voorschriften over de wijze waarop belangstellenden over de aanbidding moeten worden geïnformeerd.

Als een coöperatie geld wil lenen van haar leden moet ze obligaties uitgeven of, via een erkend crowdfundplatform, een Publiekslening aantrekken. Deze restricties gelden ten aanzien van vreemd vermogen (opvorderbaar geld). Ten aanzien van eigen vermogen gelden deze restricties niet. Dat betekent dat de coöperatie wel zelfstandig eigen vermogen kan aantrekken dat niet verhandelbaar is.¹⁵ Als ze zelfstandig vreemd vermogen aantrekt dan moet dat verhandelbaar zijn. Een verhandelbare participatie die geleend (opvorderbaar) geld betreft, wordt doorgaans 'obligatie' genoemd.

Verhandelbaarheid is dus van belang voor vreemd vermogen. De coöperatie mag alleen vreemd vermogen van haar leden aantrekken als dat gebeurt door uitgifte van effecten, of tussenkomst van een erkend crowdfundplatform ('Publiekslening').

3.6 Conclusie 'bank' en 'opvorderbaar geld'

Een coöperatie kan geld lenen van haar leden, maar alleen in de vorm van obligatie of Publiekslening. Als de coöperatie geld leent van leden (het publiek) dan mag ze zelf in principe geen krediet verstrekken. Dit in verband met het verbod op uitoefening van het bedrijf van bank. Indien ze geld leent van een enkel lid gelden deze beperkingen niet.

---

¹⁵ Een voorbeeld van eigen vermogen dat niet verhandelbaar is, is het HIER-model voor SCE projecten. Gebruik van dit model betekent niet dat de prospectusverordening kan worden genegeerd. Het niet bieden van de volgens de prospectusverordening benodigde informatie is namelijk een oneerlijke handelspraktijk.

3.7 Essentiële informatie en de prospectusverordening

Als participaties niet verhandelbaar zijn, zijn het waarschijnlijk geen effecten en vallen ze niet onder de prospectusverordening. Toch blijft deze dan relevant. Dat komt doordat (aspirant) beleggers alle essentiële informatie moeten krijgen over de participaties. De wet oneerlijke handelspraktijken verwijst daarbij naar de prospectusverordening, die mede bepaalt wat essentiële informatie is. Dankzij de wet oneerlijke handelspraktijken gelden die bepalingen ook voor gevallen waarin de prospectusverordening formeel niet van toepassing is, maar materieel wel toepasbaar. Dat is met name het geval bij onverhandelbare participaties (die geen effecten zijn) en bij effectenaanbiedingen tot 1 miljoen euro op jaarbasis. Deze vallen formeel buiten de werking van de prospectusverordening. Toch blijft deze ook voor die situaties van belang wegens materiële toepasbaarheid.

3.8 Informatieplicht volgens de crowdfundingverordening

Voor een crowdfundplatform dat onder een crowdfundvergunning werkt, geldt de prospectusplicht niet, zolang het gaat om aanbiedingen van 5 miljoen euro of minder per jaar.¹⁶ In plaats daarvan geeft de crowdfundingverordening eigen regels voor beschikbaarstelling van essentiële beleggingsinformatie. Deze gelden voor alle aanbiedingen die onder toepassing van die verordening worden gedaan, ongeacht of het persoonlijke leningen of effecten zijn. De crowdfundingdienstverlener zal dan toezien op naleving ervan. Zodoende dat die specifieke informatieplichten in dit memo verder buiten beschouwing worden gelaten.

3.9 Beleggingsinstelling

Het derde Wft-verbod dat hiervoor is genoemd betreft de beleggingsinstelling. Verboden zijn a) het beheren van een beleggingsinstelling en b) het aanbieden van participaties in een beleggingsinstelling.

Een beleggingsinstelling is *een instelling voor collectieve belegging die bij een reeks beleggers kapitaal ophaalt om dit overeenkomstig een bepaald beleggingsbeleid in het belang van deze beleggers te beleggen.*

---

¹⁶ Aanbiedingen die door een vergunninghoudende crowdfundingdienstverlener worden gedaan, vallen niet onder de prospectusplicht, mits ze niet meer dan 5 miljoen euro per jaar bedragen. Het kan daarbij gaan om 'aanbieding van effecten aan het publiek'. Dat is een begrip uit de prospectusverordening. Hiermee wordt bedoeld op een 'tot personen gerichte mededeling waarin voldoende informatie over de voorwaarden van de aanbieding en de aangeboden effecten wordt verstrekt'. De Europese verordeningen gaan er kennelijk vanuit dat de crowdfundingdienstverlener degene is die deze mededeling doet, via zijn platform. Die dienstverlener is echter niet degene die in privaatrechtelijke zin het aanbod doet. Dat is degene die beoogt financiering te verkrijgen via het platform (de 'projecteigenaar'). De 5 miljoen euro toets betreft dan ook niet het platform, maar de projecteigenaar.

Wanneer de coöperatie vreemd vermogen ophaalt (obligaties of publiekslening) zal ze in principe geen beleggingsinstelling zijn. Onder 'kapitaal' wordt in beginsel namelijk eigen vermogen verstaan. Daarbij komt het echter wel aan op de voorwaarden. Het kan zijn dat deze zodanig zijn gesteld dat toch sprake is van kapitaal, zoals bedoeld in de omschrijving van een beleggingsinstelling.¹⁷

Wanneer de coöperatie eigen vermogen bij haar leden ophaalt, is ze mogelijk een beleggingsinstelling. Dit zal het geval zijn als ze de opgehaalde gelden in het belang van de beleggers belegt.

3.10 Projectmodel en beleggingsinstelling

Bij het Projectmodel is er een reële kans dat de coöperatie een beleggingsinstelling is. Binnen dit model investeert de coöperatie immers in een productie-installatie ten behoeve van de participanten. Die participanten zijn gerechtigd tot de hele opbrengst ervan. Over het algemeen wordt de investering niet gedaan om in de energiebehoefte van die participanten te voorzien. De stroom wordt namelijk verkocht aan een marktpartij, en de participanten kopen zelf, onafhankelijk daarvan, stroom bij hun eigen leverancier.

Hier valt wellicht tegen in te brengen dat het de participanten en de coöperatie weldegelijk is te doen om de duurzame stroomproductie en niet om het financiële rendement. De coöperatie beheert de installatie niet als een belegging, die zo mogelijk aan de hoogste bidder wordt verkocht. Ze beheert hem (naar we aannemen) voor de hele levensduur van de installatie, om duurzame stroom te produceren.

Als de coöperatie ook andere projecten doet, die ten koste kunnen gaan van het rendement van de participanten, dan kan dat eraan bijdragen dat de coöperatie geen beleggingsinstelling is.

Het Projectmodel is een logische uitwerking van de SCE. Het zou vreemd zijn als deze logische uitwerking strijdig zou zijn met het financieel recht. Toch moet deze mogelijkheid niet worden genegeerd. De AFM kan een eigen koers varen, onafhankelijk van wat de subsidiegever ervan vindt. De AFM heeft nog geen uitspraak gedaan over de houdbaarheid van het Projectmodel.

---

¹⁷ De AFM stelt in dit verband dat "kapitaal dat bij beleggers wordt opgehaald onder het enkele etiket van vreemd vermogen, niet als vreemd vermogen wordt beschouwd, indien er gelet op de juridische en/of economische eigenschappen van dat kapitaal en de rechten en de verplichtingen die de verschaffers ervan (lees: de beleggers) toebehoren in werkelijkheid sprake is van een vorm van eigen vermogen. Van dat laatste is overigens niet al sprake enkel en alleen omdat vreemd vermogen bijvoorbeeld een achtergesteld karakter heeft en/of hierop een variabele rentevergoeding is verschuldigd." (Bron: AFM; [Q&A AIFM-richtlijn](#))

3.11 Groeimodel en beleggingsinstelling

Het Groeimodel is beter toegerust om geen beleggingsinstelling te zijn. Dat komt door haar bredere doelstelling, die verder reikt dan de individuele productie-installaties, en door haar gerichtheid op de opbouw van coöperatief vermogen. Zodoende zal doorgaans aannemelijk zijn dan een coöperatie die werkt volgens het Groeimodel opgehaalde gelden niet in het belang van de beleggers belegt. Daarbij komt het echter wel aan op de participatievoorwaarden, de bedrijfsstrategie en de balans van de coöperatie. Ook onder het Groeimodel kunnen deze zodanig zijn dat de coöperatie weldegelijk een beleggingsinstelling is.

Elementen die kunnen helpen om te voorkomen dat de coöperatie een beleggingsinstelling is zijn de volgende.

- a) De participanten krijgen niet meer uitgekeerd dan noodzakelijk is om het benodigde kapitaal bijeen te krijgen.
- b) De investering past in de bredere (niet-financiële) bedrijfsstrategie van de coöperatie.
- c) De werkzaamheid van de coöperatie is niet financieel van aard, maar gericht op de productie en verkoop van goederen en/of de bouw van onroerend goed ('zakelijk doel').¹⁸ Gerichtheid op een maatschappelijk doel lijkt ons ook geoorloofd, mits dat niet financieel van aard is.
- d) De participanten staan bloot aan het integrale ondernemingsrisico van de coöperatie.
- e) De coöperatie is gericht op haar lange-termijn-waardeontwikkeling.

Het begrip beleggingsinstelling is nog jong en in ontwikkeling. Het is nog niet helemaal duidelijk waar de grenzen precies liggen. De praktijk zal dat moeten uitwijzen.

---

¹⁸ Onder zakelijk doel wordt verstaan: productie en verkoop van goederen en bouw van onroerend goed (zie de relevante [ESMA-richtsnoeren](#)). Het lijkt ons echter geoorloofd dat de coöperatie zich (ook) toelegt op meer maatschappelijke georiënteerde doelen zoals: ontwikkeling en instandhouding van een gebalanceerde duurzame energievoorziening; kwaliteit van de leefomgeving en betrokkenheid van bewoners bij hun leefomgeving.

Hoofdstuk 4 – Aanbieding van participaties

Een belangrijk moment voor het financieel toezicht is de aanbieding van participaties. Van aanbieding is sprake als een *tot personen gerichte mededeling* wordt gedaan, *waarin voldoende informatie over de voorwaarden van de aanbieding en de aangeboden effecten wordt verstrekt om een belegger in staat te stellen tot aankoop van of inschrijving op deze effecten te besluiten*.

Bij aanbieding moet alle essentiële informatie beschikbaar zijn. Dit moet de vorm hebben van een door de AFM goedgekeurd prospectus (bij aanbiedingen vanaf 5 miljoen euro per jaar).¹⁹ Aanbiedingen tot 5 miljoen euro kunnen hiervan vrijstelling krijgen mits deze bij de AFM zijn gemeld, en de essentiële informatie beschikbaar is gemaakt via een informatiedocument volgens wettelijk model. Voor aanbiedingen beneden de 1 miljoen euro per jaar gelden geen vormvoorschriften ten aanzien van het informatiedocument.²⁰ Inhoudelijk moet het echter wel voldoen aan de prospectusverordening. Die minimale inhoud staat [hier](#) beschreven.

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op het aanbod, de overeenkomst en de verkrijging van participaties.

4.1 Verhouding met het lidmaatschap

In de voorbeelddocumenten wordt ervan uitgegaan dat het aanbod van participaties is gericht op leden en belangstellenden. Personen die nog geen lid zijn en die participaties willen verwerven kunnen daartoe lid worden. Dit geldt bij de uitgifte, maar ook bij latere verkrijging. Wie participaties (onder bijzondere titel) wil verkrijgen moet lid zijn.²¹

De vrijheid van vereniging brengt met zich mee dat leden hun lidmaatschap ook weer kunnen opzeggen. Aan de voorbeelddocumenten ligt de ontwerpkeuze ten grondslag dat zo'n opzegging geen gevolgen heeft voor de participatie. Uitzondering hierop is het HIER-model voor SCE-projecten.²²

---

¹⁹ Voor aanbiedingen die via een crowdfundingplatform onder de crowdfundingverordening worden gedaan, geldt vrijstelling van de prospectusplicht tot *en met* 5 miljoen euro per jaar.

²⁰ Een uitzondering hierop zijn aanbiedingen die via een crowdfundingplatform onder de crowdfundingverordening worden gedaan. Daarvoor gelden afwijkende informatieplichten, zoals voorzien in die verordening. Deze gelden ook voor aanbiedingen van minder dan 1 miljoen euro per jaar.

²¹ Hierop bestaat een belangrijke uitzondering. Dat is de verkrijging onder algemene titel. Een voorbeeld daarvan is verkrijging krachtens erfrecht. Dit kan ertoe leiden dat niet-leden (de erfgenamen) participaties in handen krijgen. Een voorbeeld van verkrijging onder bijzondere titel is de verkrijging door koop van participaties.

²² In hoofdstuk 6 ('De SCE') wordt daar nader op ingegaan.

Zowel in het Projectmodel als het Groeimodel is het lidmaatschap zelf niet overdraagbaar. Het is (binnen deze modellen) dus niet mogelijk om participaties over te dragen door overdracht van het lidmaatschap. Dit is een ontwerpkeuze, die de nadruk legt op het effectenkarakter van de participaties, en die juist geen effectenkarakter geeft aan het lidmaatschap. Zou het lidmaatschap dat karakter wel hebben, dan vereist openstelling van het lidmaatschap dat voortdurend alle essentiële informatie beschikbaar is over dat lidmaatschap. Het lidmaatschap is dan een financieel product dat onderworpen is aan financieel toezicht.

In dit memo en de voorbeelduitwerkingen worden de volgende uitgangspunten gehanteerd voor de verhouding tussen lidmaatschap en participatie.

1. Participaties worden aangeboden aan leden en belangstellenden, onder openstelling van het lidmaatschap voor die belangstellenden.
2. Participaties worden alleen toegekend aan leden.
3. Het lidmaatschap is persoonlijk en niet overdraagbaar.
4. Bij eindiging van het lidmaatschap lopen de participaties door. Er kunnen zodoende participanten zijn die geen lid (meer) zijn.²³
5. Participaties zijn overdraagbaar aan andere leden.

Bij SCE-projecten kan het opportuun zijn om af te wijken van 4 en 5. Dat gebeurt bijvoorbeeld in het HIER-model voor SCE-projecten. In dat model eindigt de participatie bij eindiging van het lidmaatschap. De coöperatie moet vervolgens een ander lid zien te vinden dat het restant van de participatie wil verwerven.

4.2 Toewijzing van participaties: de 'baksteenmethode'

Burgercoöperaties trachten het bezit van participaties vaak gelijkmatig te verdelen over de leden. Daartoe wordt bij toewijzing dan de 'baksteenmethode' gebruikt. Deze komt neer op toewijzing in rondes, van telkens 1 participatie aan alle geldige inschrijvers, aan wie nog niet het aantal participaties is toegewezen waarvoor ze hadden ingeschreven. De baksteenmethode brengt een extra processtap met zich mee, waarin participaties aan de inschrijvers worden toegewezen. Een eenvoudig alternatief voor de baksteenmethode is 'wie-het-eerst-komt-die-het-eerst-maakt'. Bij deze methode worden de inschrijvers gevraagd direct na inschrijving hun inleg over te maken. De inschrijving sluit zodra het streefbedrag is ontvangen. Er is dan geen aparte ronde voor toewijzing van de participaties, en ook niet voor latere inning van de gelden.

Bij de baksteenmethode wordt eerst de hele inschrijfperiode uitgezeten, waarna de toewijzing plaatsvindt. De inleg hoeft pas te worden overgemaakt nadat toewijzing heeft

---

²³ Andere participanten die geen lid zijn, zijn verkrijgers onder algemene titel. Het gaat dan bijvoorbeeld om verkrijging krachtens erfrecht of fusie.

plaatsgevonden. In alle varianten van de voorbeeldvoorwaarden wordt uitgegaan van de baksteenmethode, omdat dat bij burgercoöperaties gebruikelijk is. In het Projectmodel en de bijbehorende ledenovereenkomst is de toewijzing in het midden gelaten. Hier kan naar wens worden uitgegaan van de baksteenmethode of van 'wie-het-eerst-komt-die-het-eerst-maalt'.

4.3 Participatieovereenkomst

Participaties zijn gebaseerd op een overeenkomst. Deze wordt al aangegaan bij inschrijving. Zo is dat althans uitgewerkt in de voorbeeldvoorwaarden. Het is bij inschrijving echter nog niet duidelijk hoeveel participaties er aan de inschrijver toegewezen zullen worden en hoeveel hij er in totaal voor zal moeten betalen. Bij toepassing van de baksteenmethode vindt toewijzing plaats na sluiting van de inschrijfperiode. Pas nadat de participaties zijn toegewezen wordt de inschrijver verzocht om voor die participaties te betalen. Dit dient hij per bank te doen, vanaf een rekening die op zijn naam staat en die een Nederlandse IBAN heeft.²⁴ Daarmee wordt beoogd controle te behouden op de identiteit van de participant en de herkomst van de middelen van de coöperatie. Anoniem participeren wordt niet toegestaan. Bovendien wordt de omvang van de participatie gelimiteerd. Het is niet de bedoeling dat er participanten zijn met een groot eigendomsbelang in de coöperatie, van (bijvoorbeeld 5% of meer).²⁵

4.4 Verkrijging van participaties

Onder de voorbeeldvoorwaarden worden participaties pas verkregen als de inleg is voldaan en door de coöperatie is geaccepteerd. Tussen het moment waarop de participatieovereenkomst tot stand komt (de inschrijving) en het moment waarop de participaties worden verkregen liggen verschillende processtappen, die onderdeel vormen van de overeenkomst. Die overeenkomst heeft dus zowel betrekking op hoe de participaties verkregen worden als op de inhoud van de participaties.

---

²⁴ IBAN staat voor: International Bank Account Number.

²⁵ Het woord 'eigendomsbelang' is ontleend aan de wettelijke regeling van de 'ultimate beneficial owner' (UBO). In die regeling heeft het de volgende betekenis: 'recht op uitkering uit het vermogen van een rechtspersoon of personenvennootschap, waaronder de winst of de reserves, of op overschot na vereffening' (artikel 1 [Uitvoeringsbesluit WWFT](#)). Het woord 'eigendomsbelang' wordt gebruikt in de voorbeeldvoorwaarden en in het Groeimodel, echter zonder verwijzing naar die definitie. Dat geeft ruimte voor nadere invulling van het begrip, in het eigen reglementaire stelsel van de coöperatie. Begrenzing van het eigendomsbelang beoogt een gelijkmatige spreiding van participaties onder de leden, en bovendien het onmogelijk te maken dat er onder de participanten UBO's kunnen ontstaan. Als die mogelijkheid er wel is, geeft dat aanleiding aan banken en notarissen om vergaande informatie over de participanten op te vragen, zodat ze kunnen verifiëren of er onder hen ook UBO's zijn. Van een UBO is onder andere sprake bij een eigendomsbelang van 25 procent, of meer.

4.5 Processtappen voor aanbidding van participaties

Bij gebruik van de voorbeeldvoorwaarden ziet het proces voor aanbidding van participaties er als volgt uit.

1. Voorbereiding van de aanbidding van de participaties. Vormgeving van de participaties en bijeenbrengen van de essentiële informatie.
2. Besluitvorming over de uitgifte en aanbidding van de participaties (inclusief vaststelling van de voorwaarden en het informatiedocument).
3. Aanbidding van de participaties (onder beschikbaarstelling van de voorwaarden en het informatiedocument).
4. Inschrijving op de participaties. Vastlegging en bevestiging van de inschrijving. Participatieovereenkomst komt tot stand. Start herroeptermijn van 14 dagen.
5. Toewijzing van de participaties (onder toepassing van de baksteenmethode). Betaalverzoek. Stellen van uiterste betaaldatum.
6. Verwerking van de betalingen. Desgewenst herinnering verzenden.
7. Aanvaarding of terugstorting van de betalingen (binnen twee maanden na ontvangst van de betaling).
8. Bevestiging verkrijging participaties (binnen twee maanden na ontvangst van de betaling).

4.6 De overeenkomst

Participaties in een coöperatie zijn doorgaans geregeld in een overeenkomst (afgezien van participaties die in de statuten geregeld zijn, zoals bijvoorbeeld de aandelen in het kapitaal van een besloten vennootschap, of het saldo van een individuele ledenrekening). De coöperatie zal zich dus meestal de vraag moeten stellen a) wanneer de overeenkomst tot stand komt, waarin de participaties geregeld zijn, en b) wat daarvan de inhoud is.

Een overeenkomst komt tot stand door aanvaarding van een aanbod. Die twee elementen zullen dus altijd helder moeten zijn: het aanbod en de aanvaarding daarvan. Voor het ontstaan van een overeenkomst is het niet noodzakelijk dat er een document wordt opgemaakt en ondertekend dat 'overeenkomst' heet. Een overeenkomst kan bijvoorbeeld ook mondeling tot stand komen of 'op afstand' door het aanklikken van een OK-knop, al dan niet aangevuld met het plaatsen van een of meer vinkjes. Met een vinkje wordt dan ingestemd met een specifieke verklaring of set van voorwaarden. De (digitale) vastlegging van het aanbod en de aanvaarding ervan, voorzien van tijdstempel en elektronische handtekening, vormt dan de overeenkomst.

4.7 Overeenkomst 'over afstand'

De voorbeeldvoorwaarden gaan ervan uit dat de overeenkomst 'over afstand' (via het internet) wordt aangegaan. Het is dus niet een door twee partijen met de hand ondertekend document. Het is een (digitale) vastlegging van een proces waarin een inschrijver is geïdentificeerd, en aan de inschrijving zekere gevolgen zijn verbonden. Welke dat zijn staat in de voorwaarden en moet blijken uit het inschrijfproces. De (digitale) vastlegging bestaat in ieder geval uit de volgende componenten.

1. Aanbiedingspagina met alle bij de participaties behorende documenten (in ieder geval: de voorwaarden en het informatiedocument). Deze pagina moet zijn voorzien van het waarschuwingsbordje van de AFM, dat altijd boven in het scherm zichtbaar is. Deze pagina is van de aanbieder. Bij voorkeur is dat degene die de participaties uitgeeft. Aanbieding door een ander compliceert de zaak, en blijft hier verder buiten beschouwing.
2. Inschrijving. Vastlegging van de invulschermen en de ingevulde gegevens, waaruit blijkt door wie wanneer de inschrijving is gedaan, wat de inhoud ervan is en wat de rechtsgevolgen ervan zijn.
3. Bevestiging van de inschrijving, bij voorkeur in pdf. Direct na inschrijving, met informatie over hoe de inschrijving desgewenst ongedaan te maken (te herroepen) is.
4. Kennisgeving van toekenning van de participaties.
5. Levering van de participaties (akte en inschrijving in het participatieregister).
6. Bevestiging van verkrijging van de participaties.

De akte bedoeld onder 5 is een wettelijke formaliteit voor de levering van de participaties aan de participant. De wet vereist namelijk een leveringsakte en mededeling daarvan aan de verkrijger. Een praktische invulling hiervan is om het participatieregister geheel uit te printen nadat alle participaties zijn ingeschreven. Deze print wordt ter bevestiging door het bestuur gecontroleerd, ondertekend en gearhiveerd. Daarmee is er ook een papieren back-up van het digitale register.

4.8 Voorwaarden

De voorbeeldvoorwaarden geven de participanten de nodige zekerheid, echter met behoud van enige flexibiliteit voor de coöperatie. Zo ligt in de voorbeeldvoorwaarden voor SCE-obligaties vast wanneer de inleg uiterlijk moet zijn terugbetaald. De coöperatie heeft echter de mogelijkheid om de looptijd te verlengen, in overeenstemming met de looptijd van haar SCE-subsidie. Die verlenging is echter begrensd, anders zou het geen obligatie meer zijn. De voorwaarden kunnen niet eenzijdig (per besluit) door de coöperatie worden gewijzigd, behoudens wijzigingen die geen afbreuk doen aan het belang van de participanten.

4.9 Eenzijdige wijziging van de voorwaarden

Het is ook mogelijk dat de coöperatie zich de mogelijkheid voorbehoudt om de voorwaarden later eenzijdig, door een besluit, materieel te kunnen wijzigen. Zij moet dat voorbehoud dan op duidelijke wijze in de overeenkomst maken. Een verwijzing naar statuten, reglementen, algemene voorwaarden of dergelijke, is daartoe niet voldoende. Voordeel hiervan is dat de coöperatie de participatievoorwaarden dan per meerderheidsbesluit kan wijzigen. Nadeel ervan is dat de rechten van participanten dan nogal onzeker worden. Dat laatste dringt naarmate de participerende leden in de algemene vergadering in de minderheid zijn. Dat is goed mogelijk wanneer participatie geen voorwaarde is voor het lidmaatschap (zoals in het Groeimodel).

In de voorbeeldvoorwaarden en in de beschrijving van het inschrijfproces is een dergelijke wijzigingsbevoegdheid dan ook niet voorzien. In plaats daarvan wordt een grote mate van flexibiliteit ingebouwd in de voorwaarden, en wordt de opeisbaarheid beperkt. Dat stelt echter wel hoge eisen aan de voorwaarden. Wanneer deze niet goed zijn doordacht en uitgewerkt kan het opportuun zijn om de bevoegdheid tot eenzijdige wijziging wel in de overeenkomst op te nemen.

Hoofdstuk 5 – Eisen van de bank

Bij vormgeving van de participaties moet rekening worden gehouden met de eisen van de bank. Daarbij maakt het uit of de participaties behoren tot het eigen of het vreemd vermogen. Eigen vermogen is van nature lager in rang dan de vorderingen van de bank. Vreemd vermogen moet worden achtergesteld, om het lager in rang te laten zijn.

5.1 Eigen vermogen

De bank wil niet concurreren met andere schuldeisers van de coöperatie. Meest eenvoudige manier om daaraan tegemoet te komen is te zorgen dat de participanten geen schuldeisers zijn. Dat kan door ze eigen vermogen te laten verschaffen (en geen vreemd vermogen). Op eigen vermogen rust geen terugbetaalverplichting. Als de coöperatie dat wil kan ze de inleg terugbetalen, maar ze is er niet toe verplicht. De participanten hebben dan geen geldvordering vanwege hun participaties, en de bank heeft dan ook niet met hen te maken. Ze kan ermee volstaan de coöperatie op te leggen dat deze niks mag uitkeren zolang niet aan alle eisen van de bank is voldaan. Het Projectmodel en het Groeimodel voorzien beide in een bepaling die de coöperatie bevoegd maakt om af te zien van winstuitkering indien en voor zover deze onverenigbaar is met financieringsvoorwaarden waaraan de coöperatie gebonden is.

5.2 Achterstelling

Als de coöperatie wel vreemd vermogen bij haar leden ophaalt, dan zal de bank additionele eisen stellen. In de eerste plaats gaat het dan om achterstelling van alle betaalverplichtingen van de coöperatie jegens de participanten, ten opzichte van haar betaalverplichtingen jegens de bank. Hoe die achterstelling er precies uit moet zien kan van geval tot geval verschillen. Soms eist de bank een door haar voorgeschreven achterstellingsakte. In andere gevallen wordt genoeg genomen met achterstelling zoals voorzien in de voorbeeldvoorwaarden.

Merk overigens op dat in alle varianten van de voorbeeldvoorwaarden sprake is van achterstelling, dus ook bij de eigen vermogensvarianten. Onder die voorwaarden kunnen zich namelijk situaties voordoen waarin de participanten weldegelijk een opeisbare vordering hebben op de coöperatie. Voor die situaties is dan weer achterstelling voorzien, om de bank te behagen.

5.3 Garantievermogen

Voor de bank is het belangrijk dat zij zich met voorrang kan verhalen op het vermogen van de coöperatie. Voorrang heeft ze ten opzichte van de verstrekkers van eigen vermogen en van achtergesteld vreemd vermogen. De som van het eigen vermogen en van achtergesteld vreemd vermogen wordt het 'garantievermogen' genoemd. Dat zijn de buffers die de eerste klappen opvangen, als de coöperatie in zwaar weer terecht komt. De bank zal erop toezien dat deze buffers zodanig zijn dat zij zelf nauwelijks risico loopt. Het komt voor dat de bankvoorwaarden het garantievermogen aanduiden met 'eigen vermogen'. Dit is dan een

interne definitie binnen die voorwaarden. Voor de vormgeving van participaties is het van belang om te weten wat de bank precies bedoelt. Eist ze echt eigen vermogen, of kan (deels) worden volstaan met achtergesteld vreemd vermogen?

5.4 Fiscaliteit

Ook als een obligatie is achtergesteld is het in principe nog steeds vreemd vermogen. Achterstelling doet dus geen afbreuk aan de aftrekbaarheid van rente. Wel kan een obligatie defacto functioneren als eigen vermogen. Dat is bijvoorbeeld het geval bij een looptijd van 50 jaar of langer, of wanneer de terugbetaalverplichting te zeer is afgezwakt. Bij feitelijk functioneren als eigen vermogen is de rente niet aftrekbaar. De rente is ook niet aftrekbaar als deze betrekking heeft op inleggelden of een vergoeding is voor kapitaalverstrekking door leden of deelnemers als zodanig.

5.5 Vertegenwoordiging

Achterstelling voorkomt niet dat de bank met de participanten als schuldeiser te maken kan krijgen. Soms wil ze dat uit alle macht vermijden. Voor die gevallen kan dan een stichting worden opgericht ter behartiging van de belangen van de participanten. Deze moeten zich dan met betrekking tot de participaties door die stichting laten vertegenwoordigen. Voor burgercoöperaties is dat nogal omslachtig. De leden hebben al een belangenbehartiger in de vorm van de coöperatie, en een algemene vergadering die deze belangenbehartiger kan aansturen. Belangenbehartiging door een afzonderlijke stichting maakt geen deel uit van de voorbeeldvoorwaarden. Deze is over het algemeen ongewenst en onnodig omslachtig.

Indien vertegenwoordiging door een stichting onvermijdelijk is, vergt dat aanvulling van de voorwaarden, oprichting (of inschakeling) van een stichting, en belasting van die stichting met haar vertegenwoordigende taak overeenkomstig een trustakte, die wordt opgemaakt tussen de stichting en de coöperatie (als uitgevende instelling). Daarbij wordt dan voorzien in een vergadering van obligatiehouders die zondig bijeen kan worden geroepen. Verder moet dan worden voorzien in bekostiging van de stichting.

5.6 Transparantie

Het Groeimodel geeft ruimte voor een grote verscheidenheid aan participaties. Dit kan ten koste gaan van de overzichtelijkheid van het geheel, en daarmee ook van de positie van de bank. De kans bestaat dat deze geen financiering wil verstrekken aan de coöperatie, wanneer haar verplichtingen aan de participanten niet overzichtelijk en rechtsgeldig zijn achtergesteld. Het wordt dan opportuun om voor alle participaties één lijn te trekken, die is vastgelegd in algemene voorwaarden of een reglement.

Het Groeimodel vergt hoe dan ook dat de voorwaarden nauwkeurig worden geformuleerd. Dat moet zodanig gebeuren dat a) de participanten voldoende zekerheid krijgen; dat b) de coöperatie niet onnodig in financiële problemen kan komen; en dat c) wordt voldaan aan de eisen van de bank.

5.7 Dochtermaatschappijen

Voor grote projecten kan de financiering worden vereenvoudigd door ze onder te brengen in een dochtermaatschappij. Dat is een vennootschap waarvan de coöperatie de meerderheid van de aandelen heeft (en/of de meerderheid heeft in het bestuur). Deze dochtermaatschappij trekt dan zelf het vreemde vermogen aan dat ze nodig heeft. De verschaffer van dat vermogen heeft dan alleen te maken met het risicoprofiel van die dochtermaatschappij, en niet met het mogelijk meer complexe profiel van de coöperatie.

Eigen vermogen wordt dan bijvoorbeeld door de coöperatie aangetrokken van haar leden. Vreemd vermogen wordt dan door de dochtermaatschappij aangetrokken van de leden en/of van de bank.

Energieprojecten die subsidie betrekken wegens de SDE kunnen in een dochtermaatschappij worden ondergebracht. Projecten die gebruik maken van de SCE kunnen dat niet. Speciaal voor die projecten moet dus worden gezorgd dat de situatie van de coöperatie overzichtelijk genoeg is om krediet te kunnen krijgen van een bank.

Hoofdstuk 6 – De SCE

Coöperaties worden door de overheid gefaciliteerd via de Subsidieregeling Coöperatieve Energieopwekking (SCE). Deze geeft specifieke aandachtspunten voor de vormgeving van participaties. Dat komt doordat deze regeling een minimum aantal 'deelnemende leden' eist die op zeker peilmoment in de postcoderoos moeten wonen (of gevestigd zijn) en die stroom geleverd moeten krijgen via een kleinverbruiksaansluiting.²⁶ Deelnemers die hun lidmaatschap opzeggen of geen stroom meer geleverd krijgen via een kleinverbruiksaansluiting, tellen niet meer mee voor het minimumaantal. Opzeggingen kunnen er zodoende toe leiden dat de coöperatie de subsidie verliest. Ze moet derhalve zien te borgen dat ze gedurende de hele looptijd van de subsidie voldoende deelnemende leden heeft, die aan de eisen voldoen.

6.1 Leden van buiten de postcoderoos

De SCE lijkt te impliceren dat leden die niet in de postcoderoos wonen (of gevestigd zijn) niet mogen mee investeren in de productie-installatie. Dat komt doordat ze bepaalt dat alle deelnemende leden aan de eisen moeten voldoen (ten aanzien van stroomlevering en wonen in de roos). Dit is echter een onbedoeld gevolg van de redactie van de regeling. RVO heeft er het volgende over verklaard.

Mogen leden van buiten de postcoderoos ook financieel participeren in een project?

Leden die buiten de postcoderoos woonachtig of gevestigd zijn, kunnen financieel participeren in een project. Dat geldt ook voor projecten die in 2021 zijn aangevraagd. Deze leden gelden dan als niet-deelnemende leden, omdat ze niet in de postcoderoos woonachtig of gevestigd zijn. De financiële inbreng van deze leden dient duidelijk inzichtelijk te zijn en staat los van het minimaal aantal benodigde deelnemende leden uit de postcoderoos.

RVO wil dus wel inzicht (kunnen) hebben in de financiële inbreng van deze leden. Ze rekent ze echter niet tot de deelnemende leden die minimaal benodigd zijn om aan de subsidievoorwaarden te voldoen.

6.2 Deelnemende leden

Een deelnemend lid moet: a) lid zijn van de coöperatie en b) een financiële inleg hebben in de productie-installatie. Die inleg moet c) zijn vastgelegd in een overeenkomst tussen het lid en

---

²⁶ Een 'deelnemend lid' is een *lid van de coöperatie dat een financiële inleg heeft in de in de beschikking tot subsidieverlening opgenomen productie-installatie, zoals vastgelegd in een overeenkomst tussen het lid en de coöperatie* (artikel 1 SCE). De SCE vereist per productie-installatie en per locatie een minimum aantal deelnemende leden. Dat aantal is afhankelijk van het vermogen van de productie-installatie. Voor een daksysteem is het gebouw de locatie, bij een veldsysteem is het kadastrale perceel de locatie. Als er meerdere gebouwen achter één netaansluiting zitten kan worden volstaan met één aanvraag voor meerdere gebouwen onder de voorwaarde dat er ook één gezamenlijk allocatiepunt is.

de coöperatie. De omvang van de inleg is onbepaald. Een inleg van 1 cent kan zodoende voldoen. Een lid mag aan meerdere projecten op meerdere locaties deelnemen.

Een en ander leidt ertoe dat de coöperatie voor verschillende locaties binnen een postcoderoos kan werken met dezelfde 'deelnemende leden' om aan de subsidievoorwaarden te voldoen. Dit zijn dan bijvoorbeeld leden die per productie-installatie 1 cent hebben betaald om de coöperatie voor SCE-subsidie in aanmerking te laten komen. Daarbij komen ze met de coöperatie overeen dat deze zich zal inspannen om de onderhavige productie-installatie(s) te realiseren en in stand te houden.

Dit maakt het voor de coöperatie makkelijk om a) aan het minimum aantal deelnemende leden te komen en b) om gedurende de looptijd van de subsidie het minimum aantal deelnemende leden te behouden. Onder betaling van een symbolische inleg (van bijvoorbeeld 1 cent) kunnen leden uit de postcoderoos de coöperatie dan zonedig uit de brand helpen.

6.3 Voorbeeld deelname-overeenkomst

Bij dit memo hoort een voorbeeld deelname-overeenkomst, die de coöperatie kan aangaan met leden die wonen of gevestigd zijn in de postcoderoos van een productie-installatie. Deze moeten op grond van die overeenkomst dan een symbolische inleg in de productie-installatie voldoen, om de subsidie voor de coöperatie veilig te stellen. De voorbeeld deelname-overeenkomst is niet financieel van aard en vereist niet dat de coöperatie beleggingsinformatie verstrekt. Ze kan worden aangegaan vooruitlopend op de uitgifte van participaties voor de productie-installatie, om tijdig een lijst met deelnemende leden aan RVO te kunnen overleggen.

De deelname-overeenkomst kan ook later worden aangegaan, nadat participaties voor de productie-installatie zijn uitgegeven, en het aantal deelnemende leden dreigt te dalen onder het voor de subsidie benodigde minimum. In de participatie-overeenkomst hoeft dan geen regeling te worden getroffen, voor het geval een participant niet meer kwalificeert als deelnemer voor de SCE.²⁷ Vervangende deelnemers worden dan gevonden door deelname-overeenkomsten aan te gaan met leden die voor de onderhavige productie-installatie kunnen meetellen als deelnemend lid. Zij hoeven daarvoor dan geen substantieel financieel belang in de coöperatie te nemen. Een symbolische inleg van 1 cent kan volstaan.

6.4 Voorbeeld obligatievoorwaarden voor SCE-projecten

De bij dit memo horende voorbeeld obligatievoorwaarden voor SCE-projecten zijn gericht op leden die kwalificeren als deelnemend lid voor de SCE. De obligatie-overeenkomst kan zodoende worden gebruikt voor de SCE. Er hoeven bij aanvang dus geen afzonderlijke

---

²⁷ Dat kan gebeuren doordat zijn lidmaatschap eindigt of doordat hij geen stroom meer geleverd krijgt via een kleinverbruiksaansluiting.

deelname-overeenkomsten te worden aangegaan.²⁸ De obligatievoorwaarden bevatten echter geen bepaling die zorgen dat het minimum aantal deelnemende leden ook in de toekomst behouden blijft. Daarvoor kan zondig de deelname-overeenkomst worden gebruikt.

De participatie heeft in de voorbeeld obligatievoorwaarden de vorm van een achtergestelde obligatie (vreemd vermogen dus) en staat los van het lidmaatschap. Als het lidmaatschap eindigt loopt de obligatie onveranderd door. Zodoende is de rente ons inziens ook aftrekbaar van de winst. De looptijd van de obligatie is flexibel zodat deze kan worden afgestemd op de subsidieperiode.

6.5 HIER-model voor SCE-projecten

Het HIER-model voor SCE-projecten zit wezenlijk anders in elkaar. Het zorgt dat een participant zijn participatie kwijt raakt zodra hij niet meer kwalificeert als deelnemend lid voor de SCE (of nalaat de coöperatie in staat te stellen om te bewijzen dat hij kwalificeert).²⁹ De coöperatie moet dan op zoek naar een vervangende deelnemer die het resterende recht wil kopen. De opbrengst daarvan wordt dan aan de voormalige participant uitgekeerd, na aftrek van kosten. Onder het HIER-model moet de coöperatie dus een koper zien te vinden, voor een resterend recht. Bij gebruik van de deelname-overeenkomst was dat niet nodig geweest. Dan hoefde ze alleen een geschikt lid te vinden dat een symbolische inleg (van bijvoorbeeld 1 cent) wil voldoen, en als deelnemer te boek wil staan.

De uitkeringen die ingevolge het HIER-model aan de participanten worden gedaan zijn niet aftrekbaar van de winst. Deze moeten namelijk worden gezien als vergoeding voor aan de coöperatie verstrekt kapitaal (eigen vermogen).

***

Edgar Wortmann
Elannet BV

---

²⁸ De voorbeeld obligatievoorwaarden voor SCE-projecten zorgen dat de obligatiehouders bij aanvang mee kunnen tellen voor de SCE. Maar als een obligatiehouder gedurende de looptijd niet meer kwalificeert als deelnemend lid voor de SCE, dan brengt dat geen verandering in de obligatie. Handhaving van het minimum aantal deelnemende leden gebeurt niet via de obligaties, maar via de bijbehorende deelname-overeenkomst en een symbolische inleg.

²⁹ Dat is het geval: als a) zijn lidmaatschap eindigt; of als b) hij geen stroom meer geleverd krijgt via een kleinverbruiksaansluiting; of c) hij desgevraagd nalaat aan te tonen dat hij stroom geleverd krijgt via een kleinverbruiksaansluiting.